

Oorlogsverhaal Janus en Toos van Haperen-Haast

Geschreven door Jacqueline Heck-van Haperen

De tweede wereldoorlog begint voor het Noord-Brabantse Roosendaal met een Duits bombardement op zaterdag 11 mei 1940. Huizen en fabrieken worden verwoest en er vallen doden en gewonden. Bij de Duitse bezetting begint ook het verzet tegen de Duitsers in Roosendaal.

- Mijn vader *Adrianus (Janus) van Haperen (1917-1991)* -schuilnaam Pietje- onderneemt vanaf het begin van de oorlog, samen met zijn vriend *Wim Nuijts*, risicovolle acties bij de ondergrondse. Hij heeft als dekmantel een baantje bij de PNEM, de provinciale elektriciteitsmaatschappij. Daardoor krijgt hij een vrijstelling voor de Arbeitseinsatz.
- Mijn moeder *Catharina (Toos) van Haperen-Haast (1920-2010)* smokkelt voor de LKP, de landelijke knokploegen van het verzet, wapens en munitie onder haar kleding. Daarop staat de doodstraf. De wapens haalt ze met mijn vader op bij een fietsenwinkelier in Bosschenhoofd.
- Ze trouwen op 2 juni 1942 en zijn vanaf dan als verzetsechtpaar actief.

Trouwfoto van Janus van Haperen en Toos Haast- 2 juni 1942

Engelse piloten

Mijn vader helpt neergestorte Engelse piloten, zoals op de Roosendaalse Nederheide. De piloten brengt hij naar een boerenschuur, waar ze worden verzorgd en andere kleding krijgen. Daarna brengt hij ze over de grens naar de verzetsorganisatie De Witte Brigade Fidelio te Essen in België. Mijn moeder zit vaak in angst als Janus weer eens nachtenlang wegblijft.

Onderduikers

Mijn ouders hebben regelmatig onderduikers in hun huis aan de Burgerhoutsestraat 10 in Roosendaal. Dit huis staat pal naast het park met de grote villa Mariahove, waar een Duitse stafeenheid zijn intrek heeft genomen.

Burgerhoutsestraat 10 in Roosendaal

Regelmatig oefenen mijn ouders met hun onderduikers om zo snel mogelijk te kunnen vluchten bij dreigend gevaar, bijvoorbeeld door het kleine dakraam. Maar als het voor henzelf ook te gevaarlijk wordt, moeten zij, samen met hun onderduikers, zelf onderduiken. Dat is dan in de buitengebieden, zoals in Schijf (zie foto)

Onderduikadres "De Muizenberg" te Schijf bij Gortje Goorden en Nelleke Hereijgers
Locatie Commandopost verzet L.O. Roosendaal groep "Jongmans" vanaf juni 1944

Het is een komen en gaan van honderden onderduikers en vluchtelingen, die telkens van schuiladres moeten wisselen. Nederlandse en Belgische boerderijen liggen gelukkig soms op loopafstand van elkaar.

Joodse vluchteling

Op een dag vertelt mijn vader Janus aan mij, dat hij zich nog goed kan herinneren wat er op 14 juli 1944 gebeurde:

Op die datum moest hij een Joodse vluchteling ophalen die in onderduik ondergebracht zou worden bij hoofdonderwijzer *Bastiaansen* in het dorpje Schijf. De Joodse man verbleef nu nog in de stad Breda, maar dat was waarschijnlijk te gevaarlijk.

Apotheek Heidema Breda

De Joodse man wordt door mijn vader opgehaald bij Apotheek Heidema in Breda.

Apotheker *Fritz Bicknese* biedt hem een verfrissing aan, maar mijn vader zegt dat hij uit veiligheidsoverwegingen direct met de vluchteling wil vertrekken.

De Joodse man blijkt een pistool bij zich te dragen, dat hij aan mijn vader Janus moet overhandigen, hetgeen geschiedde. Het pistool zou later worden afgegeven bij het verzet in het dorpje Schijf.

Apotheek Heidema, Wilhelminastraat 2, Breda

Kruisje slaan

Mijn vader Janus doet de Joodse vluchteling ook nog voor hoe hij een kruisje kan slaan. Dat zou hij kunnen gebruiken om de Duitsers te misleiden van zijn Joods-zijn, als ze hem zouden aanhouden.

Vervolgens vertrekken zij uit de apotheek en zullen door de bossen richting het onderduikadres in Schijf gaan.

Executie

Mijn vader Janus en de Joodse vluchteling zijn nog maar net uit de apotheek vertrokken, als *Heinrich Boere* en *Jacobus Bes*, beiden Nederlandse SS'er van het Sonderkommando Feldmeier (onderdeel van [Aktion Silbertanne](#)) de apotheek binnenkomen.

Zonder pardon wordt apotheker Frits Bicknese achter de toonbank door hen doodgeschoten. In dagblad Trouw van 16 maart 2010 vertelt Maarten Bicknese uit Etten-Leur, kleinzoon van het slachtoffer, hoe zijn grootvader Frits is geëxecuteerd:

“Ik heb de verhoren uit 1946 gelezen. Het was heel duidelijk. Ze zijn beiden naar binnen gegaan in de apotheek. Er was een vrouw die aspirines kwam halen. Ze hebben even gewacht tot zij weg was. Toen vroeg Boere aan mijn grootvader: ‘Bent u Fritz Bicknese?’

Nadat mijn grootvader dit had bevestigd, schoot Boere onmiddellijk drie of vier keer. De tweede dader is daarna naar voren gestapt en heeft ook nog een keer of drie gericht geschoten. Mijn grootvader was onmiddellijk dood. Er zijn ongeveer zeven patroonhulzen gevonden”.

Frits Bicknese op een foto uit de 30-er jaren- Bron familiearchief

Achteraf waren mijn vader Janus van Haperen en de Joodse vluchteling dus net op tijd weg uit de apotheek. Ze hebben pas later gehoord, dat apotheker Frits Bicknese in koelen bloede door Nederlandse SS-ers is doodgeschoten.

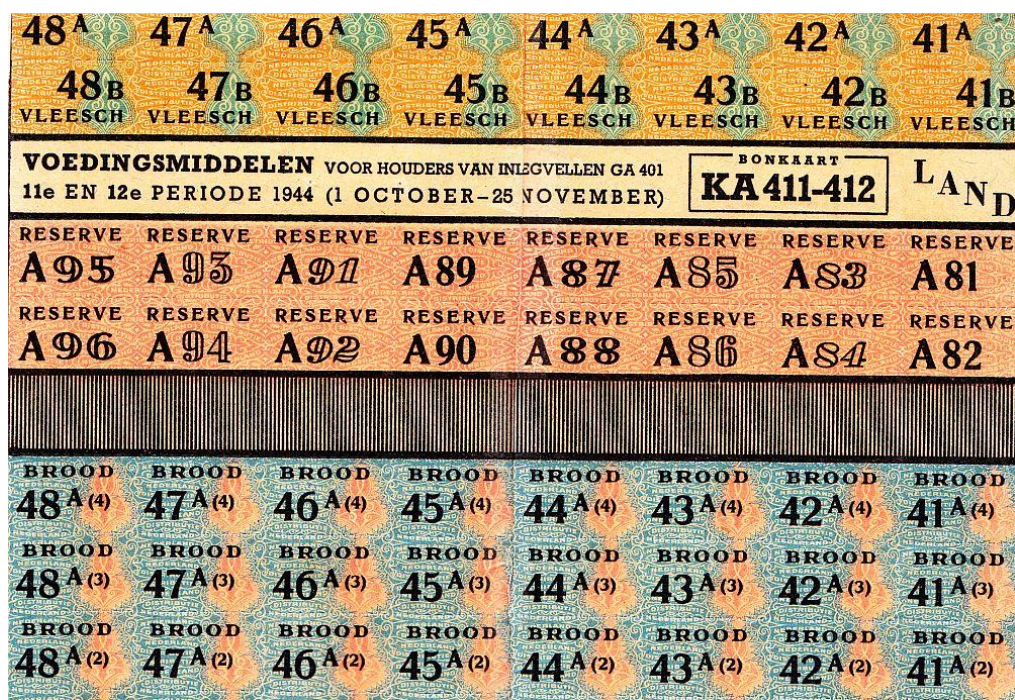
“Van Fritz Bicknese, 56, vader van twaalf kinderen, was bekend dat hij niets van de Duitsers moest hebben. Om die reden was hij door de Duitsers geselecteerd voor de Silbertanne-moord. Bicknese was betrokken bij het verzet, bood onderdak aan onderduikers. De apotheker stond derde op een lijstje dat Boere en Bes die avond bij zich hadden”, aldus het artikel in Dagblad Trouw.

Levenslang

Van *Boere* is bekend dat hij in Nederland in 1949 bij verstek ter dood is veroordeeld, later omgezet in levenslang. Later bleek dat hij naar Duitsland was gevlucht. Daar is hij op 24 maart 2010 door een Duitse rechtbank opnieuw tot levenslang veroordeeld. Hij stierf eind 2013 in zijn Duitse cel op 92-jarige leeftijd.

Bonkaarten

Mijn ouders zijn ook altijd bezig geweest met het verstrekken van bonkaarten aan de onderduikers. Noodzakelijk om aan voedsel en kleding te komen. Want alles was op de bon, waardoor ieder persoon maar een beperkt aantal artikelen kon kopen. En dat moest men doen met zogeheten bonkaarten...

Voedselbonnen uit 1944

Om aan bonkaarten voor onderduikers te komen werden er door het verzet regelmatig distributiekantoren overvallen, waar de bonnen lagen opgeslagen. Die werden dan weer op geheime adressen opgeslagen, om vervolgens illegaal gedistribueerd te worden naar onderduikadressen.

Plattebuiskachel

Zo werd er een keer een stapel bonkaarten bij mijn ouders in bewaring gegeven. Maar mijn moeder Toos wist zo gauw niet waar ze die het beste kon verstoppen. Dan valt haar oog op de plattebuiskachel. Want daarin zit voldoende ruimte als er niet gestookt wordt. Dáár gaat niemand zoeken, denkt ze. De stapel bonkaarten wordt er door haar tijdelijk ingelegd.

De volgende ochtend schrikt Toos wakker door gerammel aan de plattebuiskachel. Het is koud geworden en de nietsvermoedende onderduikers steken de kachel aan. Toos rent al stop-stop-roepend naar beneden om het aanmaakvuur te doven. Net op tijd: de bonkaarten zijn alleen aan de zijkanten geschroeid en nog bruikbaar...

Geestelijken in het verzet

Veel priesters en kloosterlingen blijken actief in het verzet. Zo ontmoeten mijn ouders [Pater Alphons](#), die eerst in het trappistenklooster de Achelse Kluis verbleef en later vanaf 1943 in het klooster Mariadal in Roosendaal. Van daaruit zet hij zich in om ondergedoken personen en gezinnen te helpen.

Klooster Mariadal-Roosendaal

Mijn ouders mogen Pater Alphons graag. Ze vinden hem een oprecht persoon. “Pater Alphons”, zo vertelde mijn moeder, “maakte plannen met mijn ouders om na de oorlog een vakantiekolonie voor kinderen op te richten in Frankrijk”. Lachend zei ze tegen mij: “Dan waren jullie ‘Fransmannekes’ geweest!”

Pater Alphons

Pater Alphons brengt individuele en in groepjes opererende verzetsmensen, zoals mijn ouders, onder bij de Roosendaalse afdeling van de Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers (1943). Samen met buurtgenoot Jan Maas heeft de pater de leiding van deze verzetsgroep.

Ontsnappingslijnen

Vluchtelingen en andere onderduikers overspoelen het West-Brabantse grensgebied. De LO-Roosendaal werkt nauw samen met onderwijzers, priesters en ambtenaren ten behoeve van de ontsnappingslijnen voor Engelse piloten. Ze helpen Engelandvaarders, ondergedoken Franse krijgsgevangenen, en Joodse vluchtelingen om uit bezet Nederland te ontsnappen. Dat gaat via vluchtlijnen door België, Frankrijk, Zwitserland, Spanje, Portugal naar Engeland.

Organisatie

Daniël de Waard houdt de organisatie-administratie bij en *Jos Gielen* (later hoogleraar pedagogiek aan de Radboud Universiteit te Nijmegen en Minister van Onderwijs) is belast met de inzet van verzetsmensen en gidsen en met de vervanging als ze onverhoopt uitvielen bij de Nood-Brabantse ontsnappingslijnen.

Over de onderlinge contacten vertelde mijn vader mij: "Alleen het hoognodige werd verteld, want wat men niet weet kan niet verraden worden". Hierdoor is er weinig informatie bekend hoe de zaken onderling precies werden gecommuniceerd.

Onderduikadressen

Er zijn veilige onderduikadressen nodig. En er is dringend behoefte aan bonkaarten, want de onderduikers en vluchtelingen moeten gevoed en gekleed worden. En ze moeten voorzien worden van valse persoonsbewijzen (Ausweiss) en stempels. Medische hulp en medicijnen dienen gewaarborgd te zijn. Treinbiljetten, vreemde valuta, zoals Belgische franken, Franse franken, Spaanse pesétas enz. vergen de nodige financiering. Hiervoor wordt een omvangrijke, geheime internationale infrastructuur opgezet.

Mijn vader heeft o.a. contact met koerierster mevrouw *Riet Koert-Lipman* uit Den Haag, die onderduikers naar Roosendaal begeleidt, waar ze aankomen op het station en van daaruit worden ondergebracht in de buitengebieden. Via routes door België en Frankrijk worden vluchtelingen verder begeleid naar Zwitserland en Spanje.

Englandspiel

Het verzetswerk is zeer risicovol. Niet alleen lagen er criminelen en smokkelaars op de loer, maar ook spionnen voor de Duitse Sicherheitsdienst (SD). Deze werden 'V-mannen' d.w.z. Vertrauensmänner, (verraders) genoemd. Zij probeerden voortdurend in de verzetsorganisaties te infiltreren. Verraders, zoals Anton van der Waals, spelen een hoofdrol in het Englandspiel.

Pater Alphons gefusilleerd

Op 19 juli 1944 gaat het mis. De Sicherheits Dienst (SD) arresteert Pater Alphons. Hij wordt afgevoerd naar het 'Oranje Hotel', de strafgevangenis in Scheveningen. Bij verhoren wordt hij mishandeld en gemarteld. Maar Pater Alphons slaat desondanks niet door: hij noemt geen enkele naam van andere verzetsmensen.

Bewaard gebleven wachttorens Concentratiekamp Vught

Zijn laatste dagen slijt Pater Alphons in Concentratiekamp Vught.

Op 11 augustus 1944 om 21.00 uur wordt Pater Alphons met 21 andere verzetsstrijders in Kamp Vught gefusilleerd. Hij is 45 jaar geworden"

Janus Jongmans wordt de nieuwe leider van de verzetsgroep 'L.O.-groep Roosendaal', waarin ook mijn ouders actief waren. Allen overleven de oorlog.

Na de oorlog

In de lijn van Pater Alphons' gedachtengoed overweegt mijn vader na de bevrijding - in overleg met burgemeester *Claudius Prinsen* van Roosendaal - een jeugdherberg te realiseren op de in onbruik geraakte militaire schietbanen nabij de Rucphense heide. Deze plannen stranden echter omdat het militaire gezag deze schietbanen opnieuw gaat gebruiken.

Speeltuin

In 1948, wederom in samenspraak met burgemeester Prinsen, waarmee mijn vader inmiddels bevriend was, wordt op mijn vaders initiatief en met persoonlijke financiering een grote speeltuin op het historische landgoed Vrouwenhof gerealiseerd. Met houten attracties en een 'Deense hoogvaart' (reuzenrad).

Speeltuin Vrouwenhof met houten attracties

De officiële opening wordt op 8 augustus 1948 met overweldigende belangstelling en onder muzikale klanken verricht door burgemeester *Anton Freijters*, die Prinsen na zijn vertrek naar Breda, is opgevolgd.

Officiële opening speeltuin Vrouwenhof op 8 augustus 1948

In de loop der jaren groeit dit initiatief uit tot een omvangrijk 'ontspanningscentrum' voor jong én oud. Naast de grote kinderspeeltuin met apart kleutergedeelte verandert 's avonds het arboretum met vijvers en grachten op het landgoed in een feeëriek muzikaal wandelpark met door talloze paddenstoelen verlichte voetpaden en door schijnwerpers kleurrijk aangestraalde boomkruinen met daartussen gelegen een groot openluchttheater met een capaciteit van meer dan 1500 bezoekers.

Het openluchttheater van de Vrouwenhof

Om inspiratie op te doen voor de inrichting van de De Efteling werd ontwerper en tekenaar *Anton Pieck*, die ook in het verzet heeft gezeten, in 1951 persoonlijk door mijn vader, die ook beheerder was van de Vrouwenhof, rondgeleid in het voor die tijd unieke ontspanningscentrum in Roosendaal.

Epiloog

Pater Alphons is door de Duitsers bij verhoren ernstig mishandeld en gemarteld. Maar hij weerstaat de pijn en angst en slaat niet door: hij noemt geen enkele naam van andere verzetsmensen. Op 11 augustus 1944 is Pater Alphons met 21 andere verzetsstrijders in Kamp Vught gefusilleerd.

Pater Alphons

Janus en Toos van Haperen

Hun dochter Jacqueline

Mijn ouders en anderen overleefden de oorlog, dankzij het tot aan zijn dood toe zwijgen van Pater Alphons. Zonder zijn heldhaftige volharding om geen namen van verzetsmensen te noemen, zouden mijn broers en ik, mijn kinderen Sigrid Heck (getrouwd met Heiman Wertheim) en Luud Heck jr. (getrouwd met Anouk Cartryse), en onze kleinkinderen er niet geweest zijn...

*Jacqueline Heck-van Haperen,
dochter van mijn vader Janus
en mijn moeder Toos.*